

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם האשה החשובה רודפת צדקה וחסד מרת ורדה שניצר ע"ה ב"ר מאיר ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגיד שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחטי זיטר

גליון מס' 408

מסכת מועד קטן ח'-י"ד

בס"ד, כ"ח אדר תשס"ז

השבוע בגליון

- ◆ נישואין בפורים - מותר?
- ◆ חפירת קבר לאדם חי
- ◆ חציבת קברים באופן סתמי
- ◆ סיום כתיבת ספר תורה בחול המועד

- ◆ חנוכת הבית - יש מקור?
- ◆ חנוכת בית כנסת
- ◆ לבשו בגדי לבן שבעה ימים לרגל סיום הש"ס
- ◆ סעודת בר מצווה שלא במועדה

דף ח/ב אין נושאים נשים במועד נישואין בפורים - מותר?

בגמרא הנלמדת השבוע בדף היומי, נקריית בפנינו הזדמנות נוספת לעמוד מקרוב אחר אופן הכרעותיהם של גדולי הדורות בפסקי הלכה מתוך הגמרא. שאל נשאל הרשב"א (שו"ת, ח"ג סימן רע"ו), האם מותר לשאת אשה בפורים.

השאלה מבוססת על כך, שבמשנתנו מבואר, כי אין לשאת נשים במועד, וארבעה טעמים בדבר. א. אין מערבין שמחה בשמחה, ויש לשמוח בשמחת המועד לבדה בלא לערב בה שמחה אחרת. ב. החתן יניח את שמחת הרגל ויעסוק בשמחת נישואין, והרי אמרה תורה "ושמחת בחגך". ג. עריכת נישואין כרוכה בטרדות רבות ובטרחות, ובחול המועד אסור לטרות. ד. יהיו שיבקשו לחסוך ממון, וידחו את חתונתם לחול המועד, כדי לצוות את סעודת הנישואין עם סעודת המועד, ובכך תידחה קיום מצוות פריה ורביה.

לפי הטעם הראשון, שאין "מערבין שמחה בשמחה", לכאורה גם ביום הפורים אין לערוך סעודת נישואין, שהרי מהותו של היום היא "משתה ושמחה" ואין לערב בו שמחה אחרת. הרשב"א השיב, כי אמנם כן, אך מאחר שהגמרא הביאה טעמים אחדים, ולפי חלק מהם אין מניעה לשאת אשה בפורים - יש להקל בדבר, כי דין זה הוא מדרבנן ולא מן התורה. כלומר, גם הטעם השני של "ושמחת בחגך", אינו קיים בפורים, שאינו "חג", וגם הטעם הרביעי, של דחיית הנישואין כדי לחסוך בממון, שייך רק בחג שיש בו שבעה ימים, וכך יחסוך החתן את סעודת הנישואין ואת שבעת ימי המשתה הבאים אחריהם. אך פורים - יום אחד הוא. וגם אנשים שחסכו הממון עלול לגרום להם לדחות את מועד חתונתם, לא יעשו כן עבור רווח של סעודה אחת בלבד (כן ביאר ה"מגן אברהם" סימן תרצ"ו ס"ק י"ח בדברי הרשב"א).

כך גם פסק להלכה ה"שולחן ערוך" (שם): "מותר לישא אשה בפורים".

השאלה המתבקשת היא; לו ארבעת הטעמים המובאים בגמרא חולקים זה על זה, ניתן להבין כי מאחר שפורים הוא מתקנת חכמים, ניתן להקל בדבר. ברם, הן ארבעת הטעמים אינם חולקים, אלא מוסיפים זה על זה, לאמר, ישנם ארבעה טעמים מדוע אין לערוך נישואין במועד. מעתה, מאחר שהטעם של "אין מערבין שמחה בשמחה" תקף גם בפורים, מדוע הכריע הרשב"א כי ניתן להקל בדבר?

ה"מגן אברהם" מבאר, כי לדעת הרשב"א אחד מארבעת הטעמים הוא העיקרי ויתר הטעמים נלווים אליו, ומאחר שלא הוכרע איזה מהם הוא העיקרי, ניתן להקל ולא לקבוע כי לאור הטעם ש"אין מערבין שמחה בשמחה", אין לערוך נישואין בפורים.

משכך, מסיק ה"מגן אברהם", מאחר שגדולי הראשונים נקטו כי הטעם העיקרי לאי עריכת נישואין במועד הוא ש"אין מערבין שמחה בשמחה", לפיכך "נראה לי שיעשה החופה ביום י"ג"

דבר עורך

הרב מגיד השיעור

אתה מתבונן בתוך אישוני ומבחין באישונים רבים המרצדים בתוכם. מגיד שיעור אחד מיני רבים, כל אחד מהם עולם ומלואו, נושא על כתפיו "שיעור דף היומי". זאת למודעי, כי "שיעור דף היומי" לאו מילתא זוטרתא היא. אנשים מסוגים שונים משתתפים בשיעורים, ותפקידו של מגיד השיעור ללמוד את הגמרא בלשון השווה לכולם - לידועים, ולשאנים יודעים, לעת עתה. כל מגיד שיעור רואה בעיניו את הגמרא דרך עיניהם של משתתפי השיעור; כיצד יבין פלוני את סברת רבי אליעזר, ומן הסתם רעהו יקשה כך וכך.

כל אלה, התקבצו ובאו יחדיו לערב ייחודי של רבנים מגידי שיעורים בדף היומי שנערך באולם הכינוסים בחיפה, עבור מגידי השיעורים של "מאורות הדף היומי" בצפון הארץ.

במהלך הכינוס סיפר הרב מרדכי נויגרשל שליט"א מעשה מאלף ביותר, על הגאון רבי שלמה היימן זצ"ל, ראש ישיבת "תורה ודעת" בארצות הברית. **נוהג** היה רבי שלמה למסור שיעורים עיוניים מידי יום ביומו, בהם השתתפו תלמידי הישיבה וגם תושבים שהתגררו בסמוך לישיבה. במהלך השיעור היו השומעים עדים לקשיי נשימתו. רבי שלמה סבל מקוצר נשימה. עם תחילת השיעור היה מוסר את דבריו בהתלהבות, מתוך ריתחא דאורייתא, מתאמץ ומתלהט, עד שנשימתו הכבידה עליו, גון פניו השתנה והוא נאלץ לשבת, ולהשיב את רוחו עם כוס מים.

לאחר הפוגה קלה היה שב לאיתנו, מרצה את דבריו בהתלהבות וחוזר חלילה. כך מידי יום ביומו! די בהנהגתו זו בלבד כדי ללמוד לקח מאלף על מסירות נפש של מגיד שיעור, שמידי יום התאמץ בכל כוחותיו כדי ללמד תורה.

עילוי נשמת

הר"ד **חיים צבי פסקוביץ** ז"ל
ב"ר זאב דב ז"ל והצדקת ריינה גולדה ע"ה
נלב"ע ג' בניסן תשנ"ט
תנצב"ה

הונצח ע"י משפחת פסקוביץ שיחיו

עילוי נשמת

הרב **נפתלי הרץ נס** ז"ל
ב"ר יצחק אייזיק ז"ל
נלב"ע כ"ח באדר ב' תשס"ג
תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

מרת **הצילה (הלה) נפתורי** ע"ה
ב"ר ישעיהו יודנהרץ ז"ל
נלב"ע כ"ח באדר תשנ"ט
תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ד **שאלו צבי איינהורן** ז"ל ב"ר חיים נפתלי ז"ל
נלב"ע ה' בניסן תשס"א **תנצב"ה**
הונצח ע"י בניו ובני משפחתם שיחיו

ולא ביום הפורים עצמו.

ואילו ה"כתב סופר" (ש"ת סימן קל"ח) המאריך בבירור הלכה זו, מעלה סברה נאה לביאור דעתו של הרשב"א. לדעתו, גם הרשב"א סובר כי להלכה נקט שהטעם העיקרי הוא "אין מערבין שמחה בשמחה", אך טעם זה תקף בימים בהם נצטוונו לערוך שמחה מיוחדת עבור אותו יום, כגון, "ושמחת בחגך", מצווה לערוך שמחה עבור החג. משכך, אין לערוך שמחת נישואין בחול המועד, כי נמצא שאינו עורך שמחה עבור החג. ברם, הכי ביום הפורים נצטוונו לערוך שמחה עבור יום הפורים? לא! כל שתקנו חכמים הוא שנהיה שמחים. איך? מה זה משנה... ערוך חתונה, משתה, כל מה שמשמח, ובלבד שתשמח (ראה גם "הליכות שלמה" - פורים).

ה"שערי תשובה" (ס"ק י"ב) מסכם את הנידון, כי למעשה נוהגים באירופה לשאת נשים בפורים, ואילו ה"משנה ברורה" (ס"ק כ"ח) הביא בשם ה"חמד משה", כי ראוי לערוך את החופה אחר סעודת הפורים. בשו"ת "שערי צדק" (פאנעט, א"ח סימן קל"א) מעיד, כי מנהג מדינתו להקל ושמע כי כן המנהג בליטא, שחתונות נערכו ביום הפורים במעמד גדולי הדור. ואילו ה"כתב סופר" (ש"ס) כותב, כי בהונגריה לא פשט מנהג זה, ובשעת הדחק, אם אין אפשרות לערוך את החתונה במועד קרוב, יערכו את הנישואין אך בלא סעודה.

דף ח/ב אין חופרין כוכין וקברות במועד

חפירת קבר לאדם חי

בחלק יורה דעה סימן של"ט מפרט ה"שולחן ערוך" כיצד יש לנהוג באדם גוסס רח"ל. הרמ"א מביא: יש אומרים, כי אסור לחצוב קבר עבור הגוסס.

חציבת קברים באופן סתמי: החיד"א (ברכי יוסף א"ח סימן תקמ"ז) תמה, הן בסוגייתנו מבואר, וכן נפסק להלכה (ש"ס), כי אין לחפור קברים בחול המועד, כדי להכניס למתים עתידיים. משמע - דווקא בחול המועד אסור, אך בימים אחרים מותר! ה"ברכי יוסף" מבאר בשם רבי אברהם אמירו (וכ"כ בהגהות "יד שאול" ש"ס), כי גמרתנו עוסקת בחציבת קברים באופן סתמי; אנשי החברה קדישא, שתפקידם לדאוג שבית העלמין יתפקד, ואינם מתכוונים בחציבת הקברים עבור אנשים מסויימים דווקא ובכך אין חשש.

מדוע אין לחפור קבר לאדם גוסס? שאלתו מבוססת על ההנחה, כי יש להמנע מחפירת קבר לגוסס, מפני שיש בכך פתיחת פה לשטן.

אולם, אין זה משום פתיחת פה לשטן, אלא כדי שלא להרע את מצבו המעורער ממילא של הגוסס, ביקשו למנוע מצב שבעודו מוטל על ערש דווי יתודע לכך שקברו נחצב והולך... אכן, הרמ"א מציין את הריב"ש כמקור למנהג זה, והריב"ש עצמו כתב (ש"ת, סימן ק"יז): "וכל זה אינו אלא על החולים, כדי שלא תטרף דעתם עליהם, אבל הבריאים העושים קבריהם ותכריכיהם לעצמם לכבודם, אין חשש בזה". עם זאת, כאמור, יש מן הפוסקים הנוקטים, שאף שאין איסור מעיקר הדין, יש להמנע מחציבת קבר מחיים, מפני שהוא כ"פותח פה לשטן". כך גם עולה מדברי בעל "ערוך השולחן" (יו"ד סימן של"ט סעיף ה'), אך הוא מדגיש, כי פתיחת פה לשטן עלולה להתגולל דווקא על החולה, אך באדם בריא אין בכך משום פתיחת פה לשטן.

ראוי לציין, כי אף על פי שלכל הדעות אין חשש בחפירת קבר לאדם בריא, ובוודאי שאין חשש בחפירת קברים באופן סתמי - כמוכח בסוגייתנו, אך אין להשאיר קבר פתוח במהלך הלילה, כפי שהביא הרמ"א (ש"ס) מדברי צוואתו של רבי יהודה החסיד. עם זאת דנו האחרונים, אם די בכיסוי הקבר במחצלות ובנסרים, או שמא יש צורך למלאותו דווקא בעפר [החפירה מודשת באזורים הרריים, בהם יש צורך לחצוב את הקבר].

דף ח/ב לפי שאין מערבין שמחה בשמחה

סיום כתיבת ספר תורה בחול המועד

אחד הזמנים המתאימים ביותר להכנסת ספר תורה, הוא חול המועד. אנשים פנויים ממלאכתם, שמחים ומלאי חדווה, לבושים בגדי חג. מעניין, איפוא, לגלות, כי רבות דנו הפוסקים אם מותר לערוך הכנסת ספר תורה בחול המועד.

בגמרתנו מבואר, וכך נפסק להלכה, כי אין נושאים נשים במועד, ואחד הטעמים לכך הוא שאין לערב את שמחת הנישואין בשמחת המועד, לאור הכלל "אין מערבין שמחה בשמחה" ("שולחן ערוך" א"ח סימן תקמ"ו, אה"ע"ז סימן ס"ד סעיף ו').

כל הפוסקים מסכימים, כי ישנן שמחות שאין כל מניעה לערכן במועד, כגון, סיום מסכת. הא ראייה, שבחג שמיני עצרת אנו חוגגים את סיום קריאת התורה, שהיא תקנת הגאונים (ועיין ב"ק"ן אורה" שנתקשה בכך, וראה ב"הליכות שלמה" על הלכות פורים מה שכתב בזה). הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל מסביר, כי שונה היא שמחת התורה בכך שאינה שמחה פרטית, זו שמחה על שזכינו לתורה הקדושה ולמכלול המצוות שבה. ואילו הכלל "אין מערבין שמחה בשמחה" קובע, כי אסור לערב שתי שמחות פרטיות. השמחה עצמה, איפוא, מותרת בחול המועד. ברם, בדרך כלל נוהגים לכתוב את אותיות האחרונות של ספר התורה, שעה קלה לפני הכנסתו, ועל אודות כתיבה זו דנו הפוסקים, אם מותרת היא בחול המועד.

מלאכת כתיבה בחול המועד נאסרה כליל, כפי שפסק ה"שולחן ערוך" (א"ח סימן תקמ"ה סעיף א'): "אפילו להגיה את אחת בספר אסור". הרמ"א (ש"ס) מוסיף וכותב, כי איסור זה אינו כולל כתיבה של מי שאינו "אומן". יש מקרים בהם מוסכם על הכל שלא זו בלבד שאין מניעה לכתוב אותיות בספר תורה בחול המועד, אלא אף מצווה לעשות כן, כגון, קהילה שאין בה ספר תורה לצורך קריאה בחול המועד - הרי כתיבה זו היא "צורך המועד". כך פסק ה"שולחן ערוך" (ש"ס סעיף ב'): "ואם אין להם ספר תורה כלל, אם אפשר... סופרים הרבה יכתבוהו, דצורך המועד הוא". כלומר, גם כתיבת אומן מותרת לצורך זה.

אך יבוא המשך המעשה ויעפיל על כלונה. אותו יום ירד שלג כבד. שלשה אנשים התכנסו בחדר השיעורים. אף אחד מהם לא פתח את החלונות המוגפים כדי לראות אולי מאן הדוא יצטרף אל השיעור. הזדרכים כבדו משלג, הכל התכנסו בבתיים, ולא היה ספק בליבם כי היום לא יתקיים השיעור.

ונה, נפתחה הדלת ובפתח הופיע ראש הישיבה, רבי שלמה נעמד על מקומו ו...החל להתלהב, להשתנק, האדים, כוס מים וחוזר חלילה, כמו היה עומד בפני עם רב כבכל יום. אחד התלמידים לא אצר את פליאתו, הוא חס על ראש הישיבה ושאל: "כבוד הרב! אנחנו רב שלושה. הרב אינו צריך להתאמץ כל כך. רק שלשה".

רבי שלמה חיך והשיב בהתלהבות, "וכי שלשה בלבד יושבים לפני? הרי החדר מלא במאות ואלפי יהודים! כל אחד מהם מייצג דורות, בנים, נכדים, נינים, תלמידים, תלמידי תלמידים, ועוד ועוד, כולם כאן לנגד עיני! אל כולם אני מדבר ומסביר, הכי לא אתאמץ עבורם?!"

לימים הפך אחד מן השלושה שהשתתפו בשיעור באותו יום, למלמד תורה בליקוד, והוא מספר כי נגד עיני רוחו ניצבת דמותו המאדימה של רבו, המתלהב ומתאמץ לפני שלשה תלמידים, ומכח מחזה זה הוא שואב את כוחו להתאמץ עבור תלמידיו.

רבים הם הסיפורים והעובדות המרתקות, על המתרחש בשיעורי הדף היומי. לפרטם אי אפשר כי רבים הם, יהי המכתב הבא לפה לכולם.

לכבוד מערכת מאורות הדף היומי

רב שלום וברכה
ברצוני לשתף אתכם בסיפור שעורר אותי על הזכות העצומה המתלגלת בעקבות שיעורי הדף היומי - מעבר לתועלת והזכות של השיעור עצמו.

אני מגיד שיעור ברמת שלמה בירושלים בבית הכנסת (השם שמור במערכת, מסיבות מובנות). אחד מהשומעים הוא אברך יקר, הרב י. ש. שלי"א. העוסק גם בקירוב נוער הזקוק לקירוב. **במסגרת** עבודת הקודש שלו הוא הביא פעם בחור לשיעור. הבחור היה רחוק מעולמה של תורה ואף לבושו לא הלם כניסה לבית הכנסת, אך לאחר התארגנות מתאימה הוא הגיע לבית הכנסת במשך יומיים. הוא נהנה כל כך מן האור התורה ומתחזקה המרנין של אנשים מבוגרים המתנחלים בתורה ומתפלפלים בעוה, וכתוצאה מכך הוא תיקן את דרכיו ושב למקום הראוי לו. **אני** מצרף בזה את מכתבו של הבחור:

לכבוד הרב הגדול...

בראשית הדברים רציני לומר לך תודה על עזרתך הרוחנית לי, ובפרט שלקחת אותי לשיעור של דף היומי אצלכם, והיה לי עונג מיוחד להרגיש את מתיקות התורה והצורה שאתם לומדים בדיבוק חברים ובשמחה, וכל אחד שמח לשמוע את דברי חברו. הרגשתי לאחר השיעור התעלות רוחנית. **בבקשה** ממך, תמסור תודה רבה לחברי השיעור ותודה מיוחדת לרב שמסר את השיעור, שאפילו שאלתה שטויות, כי לא הייתי בעניין, ענה לי יפה ובחן.

אני אסיר תודה לכולכם, שהחזרתם אותי לחיים. (-----)

נמצאנו למדים, כי לא זו בלבד ששיעור דף היומי מקרין על קרוביהם וצאצאיהם של משתתפי השיעור, אלא גם על אנשים "מבחוץ" הנחשפים לאורו של תורה. **לרגל** הכינוסים של הרבנים מגידי השיעורים, בצפון הארץ ובמרכז, שלוחה ברכת "יישר כח" לרבנים הנכבדים, בשם כל לומדי הדף היומי באשר הם.

המעוניין ליכות את הרבים
בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת
שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

מענה לשו"ך

דף י"ב אב"ל אסור בתפירת, מדקאמר להו רחמנא לבני אהרן "ראשיכם אל תפרעו" מכלל דכולי עלמא אסור.

פריעת הראש (א')

חז"ל למדו שהאב"ל אסור בתפירת, מאזהרת ה' לאהרן ולבניו, אחרי מות נדב ואביהוא: "ראשיכם אל תפרעו" (ויקרא י"ו) - מכלל שכל שאר האבלים אסורים לספר שערם, אלא חייבים לגדל שערם "פרעו". לימוד זה מתבסס על כך ש"תפרעו" בפסוק זה פירושו: **גידול שער**. כיצא בו מציון ב"פריעת הראש" שנאסרה לכהן גדול (ויקרא כ"ז), וב"פריעת הראש" שחויב בה נזיר (במדבר ו').

ברם, בפרשת סוטה מציון משמעות אחרת ל"פריעת ראש": את הפסוק **"ופרעו את ראש האשה"** (במדבר ה"ח) פרשו חז"ל במשמעות **גילוי שער** (כתובות ע"ב/א: "...דכתיב: ופרעו את ראש האשה, ותנא דבי רבי ישמעאל: אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש"), ולהלן נראה (דף ט"ו/א) כי בביאור "פריעת הראש" של מצורע ("וראשו יהיה פרוע"; ויקרא י"ג/מה) נחלקו תנאים, אם הוא לשון גילוי או לשון גידול.

אין כאן המקום לברר כיצד הכריעו חז"ל מהי משמעות "פריעת הראש" בכל מקום, אך נדון כאן ב"פריעת הראש" של אב"ל. במדרש התנאים על פסוק זה (ספרא, שמיני, מכילתא דמילואים) הועלתה האפשרות שמא "פריעת הראש" של אב"ל היא גילוי ראשו: "ראשיכם אל תפרעו" - אל תגדילו פרע. יכול אל תפרעו מן הכובע (כלומר אל תגלו ראשיכם; רב"ד)? הרי אתה דן: נאמר כאן פריעה ונאמר להלן פריעה (גדל פרע שער ראשו; רב"ד), מה פריעה האמורה להלן גידול שיער - אף פריעה האמורה כאן גידול שיער? (ראה עוד ב"תורה תמימה" ויקרא י" ס"ק ח' ובשו"ת "שרידי אש" אה"ע"ז סי' ע"ח).

בגליון הבא נדון בעז"ה בשאלה נוספת: כיצד ניתן להבין שלשורש אחד משמעויות שונות?

להערות ורעיונות נוספים, ולקבלת תוספות: ת.ד. 3446 ב.ב. דוא"ל u_frank@geronimedi.net

פנינים

דף ח/ב אין מערבין שמחה בשמחה
שמחה בשמחה...

בחג סוכות אחד חלתה בתו של רבי מאיר מפרמישלאן במחלה אנושה. בהגיע יום שמחת תורה היתה במצב חמור ביותר, וקרובה היתה לגסיסה רח"ל.

באמצע ההקפות ניגשו החסידים אל רבי מאיר והודיעוהו כי מצבה מחמיר והולך. נכנס רבי מאיר לחדרה, ראה את מצבה, יצא משם והחל להתפלל, וכה אמר:

"רבונו של עולם, ציוית לתקוע בשופר בראש השנה - ומאיר'ל תקע. ציוית לשמוח בשמחת תורה - ומאיר'ל שמת. והנה עשית את בתו חולה, וצריך מאיר'ל לקבל זאת בשמחה, שהרי יש לברך על הרעה כעל הטובה - אבל הרי אין מערבין שמחה בשמחה..."

רבי מאיר הוסיף להתפלל על בתו, ולשמחתו הרבה נושעה ונתרפאה ("מעניה של משנה").

המת וימי חול המועד

אמר בעל ה"ארץ צבי" מקו"י גלובל:

יש לדעת שאין זה מקרה בעלמא שדיני אבלות המת נסדרו במסכת מועד קטן.

השייכות בין השניים היא, שמהות קדושת חול המועד היא מפני ש"יש קדושה לפניו ולאחריו" (חגיגה י"ט/א). אין לימים אלו קדושה עצמית, אלא יונקים אותה מהימים שלפניהם ושלאחריהם.

בדומה לכך במת: בזוהר (שה"ש ספ"ז) נאמר, שגם מעלת המת מסיבה זו: קדוש היה בחייו - "והתקדשתם והייתם קדושים" (ויקרא י"א/מד) - ולאחר תחיית המתים יחזור לקדושתו.

אף המת, כחול המועד, "יש קדושה לפניו ולאחריו..." ("ארץ צבי", סוכות תרפ"ט).

הרמ"א מוסיף כי הוא הדין לגבי כתיבת ספרי קודש שזקוקים להם לצורך לימוד בחול המועד. נידוננו הוא, איפוא, לגבי כתיבת אותיות בספר תורה, הנועד עבור קהילה שיש בה כבר ספרי תורה, ואין בו צורך לחול המועד. כמו כן, האם אדם הכותב לעצמו ספר תורה רשאי לסיים את כתיבתו במועד.

בעל "ערוך השולחן" (שם, סעיף ה') יוצא חוצץ נגד המסיימים את כתיבת האותיות בחול המועד, אם אין זה "צורך המועד": "יש למחות ביד יחיד הכותב ספר תורה ועושה הסיום בחול המועד, ואיסור גמור הוא... והעולם אינם יודעים מאיסור זה וחושבים זה למצווה ושמחת המועד, והיא עבירה גמורה". עוד לא בא נידוננו אל סיומו.

במה דברים אמורים? בכתיבת אותיות שלמות. ברם, הנוהג הרווח הוא, שהסופר משרטט את מסגרת האותיות האחרונות, והמתכבדים לכתוב אות בספר התורה, ממלאים מסגרת זו בדין. האם גם זאת אסור?

ה"שדי חמד" (חלק ט', מערכת חול המועד אות י"ב) מביא בשם ה"בית יצחק" המצדד, כי מילוי אותיות אינה כתיבה האסורה במועד, שהרי אין זה מעשה אומן כלל. רבים מן הפוסקים סוברים כך ומצדדים להקל וכך פסק ה"כף החיים" (אות ו').

מעניין לציין, את שכתב בעל שו"ת "שאלת יעקב" (סי' ז'), כי שטח צדדים בנידון לפני הגאון רבי יוסף שאול נתנזון, בעל "שואל ומשיב", והלה השיבו: "ראיתי פלפול... ובכל זאת מנהג לגמור הספר תורה בחול המועד ולהכניסו בהושענא רבא".

עם זאת, יש מן הפוסקים שנקטו, כי עדיף שלא לעשות כן. ה"בית יצחק" (שם) מספר, כי היה מזרז את הסופרים לסיים את הכתיבה באופן מוחלט לפני חול המועד, ורק אם לא עשו כן, נערך סיום מילוי האותיות בחול המועד (ראה עוד בשו"ת "שבט הלוי" ח"ג סימן צ"ו אות ג').

דף ט/א ביום השמיני שלח את העם

חנוכת הבית - יש מקור?

בכל מקום שבו יהודים מתיישבים, ראשית הם מקימים בית כנסת, כתקנת חכמינו ז"ל (עיי' הל' תפילה פרק י"א הל' א', טור ו'שולחן ערוך או"ח סי' ק"ג). רבים נוהגים לחגוג ברינה ובצהלה את חנוכת בית הכנסת, בשירות ובתשבחות, סעודה ודברי תורה.

באוצר הספרים היהודי נשתמרו ספרים וקונטרסים לרוב, שיצאו לאור עולם לרגל חגיגות חנוכת בית כנסת. בשלהי קונטרס מיוחד שהוציא לאור הגאון ר' מרדכי גרוס שליט"א, מצוייה רשימה של שלש מאות שלושים וחמישה קונטרסים שיצאו לאור בעת חנוכת בתי כנסת שונים, עם נוסחאות לאמירת מזמורים, כל מקום לפי מנהגם. במאמרנו, נעקוב אחר מקור מנהג זה, לאור המבואר בסוגייתנו.

גמרתנו מביאה פסוקים העוסקים בחגיגת גמר בניית בית המקדש על ידי שלמה המלך. שבעה ימים רצופים ארכה חגיגה זו, שצויינה במאכל, משתה וקרבתו. "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁלַח [שלמה המלך] אֶת הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ וַיִּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל כֹּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְדָוִד עֶבְדוֹ וְלִישְׂרָאֵל עַמּוֹ" (מלכים א' ח/טו).

אחת הסיבות, מבין רבות, לכך שהם הלכו שמחים וטובי לב, הינה משום שנמחל להם עוון יום הכיפורים, כך אומרת הגמרא, לאחר שבמהלך שבעת ימי החגיגה חל יום הכיפורים, ובשל מצוות חנוכת בית המקדש העם לא צם, ויצאה בת קול ואמרה: "כולכם מזומנים לחיי העולם הבא". הדבר מעניק לנו אפשרות להבין, עד מה חשובה חנוכת בית המקדש. גם כיום, אין אומרים תחנון בימים שבין יום הכיפורים לסוכות, זכר לחגיגה זו ("שבלי הלקסי" סי' ל' - שכ"ג שכן המנהג בוורמיישא ובמנצא, והובא בב"י או"ח סוף סי' קל"א, וכן נפסק בשו"ע או"ח סי' קל"א סעי' ז').

חנוכת בית כנסת: ראוי לציין את דברי הראשונים, כי השמחה שנערכה על ידי שלמה המלך עם השלמת בניין בית המקדש, היא מצווה מן התורה - יותר משמחה של מצווה לגומרה של תורה, הנלמדת גם היא משלמה המלך (מדרש תחילת שיר השירים) - **כפי שדרשו חכמים את הפסוק (דברים י"ב) "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם"** (ראה תלמיד ר"י מפרשי בשם רבינו יחיאל מועד קטן ט"א, ועיי"ש בביאור נוסף בשם ריב"ם, ועיי' "משך חכמה" במדבר י"ז, וב"העמק דבר" שם). בשו"ת "לבושי מרדכי" (ח"ד סי' כ') רואה בכך מקור לחגיגת חנוכת בית הכנסת, שהוא בית מקדש מעט.

מעניין, כי יש הסוברים, שגם חנוכת בית פרטי נחשבת מצווה, ואף סעודה הנערכת לרגל המאורע, נחשבת סעודת מצווה. אמנם, לדעת פוסקים רבים, אין זו סעודת מצווה, מפני שאין כל מצווה להשלים בניין או בית פרטי (תשב"ץ קטן סי' ק"ע בשם מהר"ם, הובא ב"ש"ש ב"ק פרק מרובה סי' ל"ז), אך אחרים סוברים, כי יש בכך מצווה.

חנוכת בית בארץ ישראל: השאלה המתבקשת היא, מה מצווה יש בחנוכת בית פרטי? ובכן, ה"באר שבע" כותב, כי המדובר בסעודת חנוכת בית בארץ ישראל, שכן, יש מצווה לחנוך בית בארץ הקודש, כמבואר בירושלמי (סוטה פ"ח הל' ד'), ולפיכך, יש מקום לסעודת בהשלמת מצווה זו, שהרי עם סיום מצווה עורכים שמחה (עיי"ש המקור מסיום מסכת ועוד). אולם, החונך בית בחוץ לארץ, אינו מקיים כל מצווה, וגם סעודתו אינה סעודת מצווה.

ה"מגן אברהם" (או"ח סי' תקס"ח ס"ק ה') מביא את דבריו כמו גם את דברי ה"ים של שלמה" אשר כתב כי "מי שהוא ירא אלוהים ורוצה לחנוך ביתו בתורה ובמצוות, וליתן שבח למקום אשר חננו, ולא הניח מתחילה לשתות בביתו ולשחוק בו ולנהוג קלות ראש, אלא מתחילה עושה סעודה לחנכו ולומר בו דברי תורה... שפיר הוא סעודת מצווה".

מעניין, כי יש מן האחרונים שציידו, כי סעודת חנוכת הבית היא סעודת מצווה בגין קיום מצוות המזוזה... (עיי' שו"ת "דברי מלאיך" ח"ד סי' ח', "ארץ צבי" ח"ב חי' על מסכת שבת אות כ"ט).

דף ט/ב ויעש שלמה וכו' שבעת ימים

לבשו בגדי לבן שבעה ימים לרגל סיום הש"ס

האם סעודת בר מצווה הנערכת ימים אחדים אחר מועד כניסת הנער לעול מצוות, נחשבת סעודת מצווה? זו אחת השאלות המעשיות בהן נעסוק במאמר שלפנינו.

מעשה בתלמיד חכם שקיבל על עצמו, שלא להשתתף בסעודות שאינן סעודות מצווה. לימים תכפו עליו בקשות שונות להשתתף בסעודות, והוא פנה אל בעל ה"חווות יאיר" (ש"ת, סימן ע) שיורה לו ויפרט, מהי "סעודת מצווה" ומהי "סעודת רשות".

בפתח תשובתו מדגיש ה"חווות יאיר", "תשובה קשה מאד לתת גדר לסעודת מצווה, וכמו שכתב הפילוסוף הפרטים לא יכלול המספר". בתוך דבריו דן ה"חווות יאיר" אם סעודה הנערכת לרגל סיום מסכת, שלא באותו יום בו סיימוה, נחשבת סעודת מצווה. הוא מסיק, כי יום או יומיים אחרי סיום המסכת, עדיין נחשבת הסעודה כסעודת מצווה. שהנה, ה"בית יוסף" (או"ח סימן תרס"ט) מביא, כי המקור לעריכת סעודה לרגל סיום מסכת, הוא מכך ששלמה המלך ערך שמחה גדולה לרגל חנוכת בית המקדש. מאחר ששמחה זו נמשכה על פני שבעה ימים - יש ללמוד כי גם אם הסעודה אינה נערכת בו ביום, עדיין סעודת מצווה היא וכך פוסק ה"פתחי תשובה" (יו"ד סימן רמ"ו ס"ק ח).

מאיך, ב"ם של שלמה" (ב"ק פרק מרובה סימן ל"ז), המתייחס לעריכת סעודה לנער בר מצווה, לא ביום כניסתו לעול תורה ומצוות, מביע פליאה על הדבר - "לשמחה זו מה עושה?". אמנם, שלמה המלך ערך שמחה שבעה ימים לרגל חנוכת בית המקדש, ובגמרתנו אף מבואר, כי ניתן היה לדחות את תחילת ימי השמחה, ימים אחדים לאחר חנוכת הבית, אך אין לדמות בין חנוכת בית המקדש, שהיא שמחה גדולה ועצומה, לכלל ישראל, לבין סעודות מצווה אחרות (ראה שו"ת "דברי מלכיא"ל או"ח ח"א סימן ג' אות ב; שו"ת מהר"ם בריסק ח"א סימן קל"ג).

עם זאת, המהר"ם בריסק (שם) כותב, כי המסיים בעצמו, שעורך סעודה יום אחר כך, כלפיו נחשבת זו סעודת מצווה, כי שמחתו גדולה ורבה, אך האנשים המשתתפים בסעודה ולא סיימו את המסכת, אינם יכולים להחשיב זאת כסעודת מצווה.

נידון זה מעשי ביותר, לגבי תענית בכורות בערב פסח. כידוע, מנהג ישראל שהבכורות מתענים בערב פסח, ונפטרים מתענית זו על ידי השתתפות בסעודת סיום מסכת, שהיא סעודת מצווה. המהר"ם בריסק כותב, כי אם מסיים המסכת סיימה יום לפני ערב פסח, ורק את סעודת המצווה הוא עורך בפסח - אין הבכורות יכולים להשתתף בה ולאכול, כי אינה סעודת מצווה עבורם.

עריכת סעודת מצווה לרגל סיום לכבוד גומרה של תורה, מנהג עתיק ביותר הוא, עד שבעל "תוספות יום טוב" (תענית פ"ד משנה ח) כותב, כי לא אנו למדנו משלמה המלך לערוך סעודת סיום מסכת, אלא שלמה המלך ערך חנוכת הבית לבית המקדש, לפי שלמד כן מן העובדה שעורכים שמחה לרגל גומרה של תורה...

מעניין לציין, כי בקהילות ישראל נהגו לייקר ולהחשיב ביותר את מעמדי הסיום. בספר מנהגי וורמייזא (אות רס"ב עמוד ק"ז) מובא, כי כשסיימו ששת סדרי משנה היו כל בני הקהילה מתקבצים בבית אב בית הדין, שנשא בפניהם דרשה נאה, לאחר מכן היו מסיימים את המשניות ובמשך שני ימים היו עורכים משתה ושמחה בביתו של אב בית הדין, בו סעדו, שרו, ואף התפללו, והחלו ללמוד את הפרק הראשון של מסכת ברכות.

הגרא"מ ש"ך זצ"ל סיפר, כי בעיירות שבליטא היו הכל לובשים בגדי חג שבעה ימים לרגל סיום הש"ס. כל נשות הקהילה אפו ובישלו כדי לזכות להשתתף בשמחה הגדולה, ותגדל שמחת התורה ("אתקינן סעודתא", סעודת סיום עמוד ד, וראה עוד בספר "וימא טבא לרבנן").

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

הופיע ויצא לאור הספר החשוב "להנהיל אהבי יש"

עמ"ס מועד קטן והגיגה ובו הערות וביאורים בגפ"ת על סדר דפי המסכת כולה ספר עזר שימושי ורב תועלת למג"ש וללומדי הדף היומי הפצה ראשית יפה נוף 1599-581-581

מגיד שיעורים יכולים לרכוש את הספר בערכת ספרי עזר המגיד השיעורים

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

הופיע ויצא לאור הספר "תורת איש"

ובו אוצר הערות ומראי מקומות לפי סדר הדף על מסכת מועד קטן נכתב סיעתא דשמיא ע"י הרב אברהם ישעיהו גליק שליט"א ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מגיד שיעורים יכולים לרכוש את הספר בערכת ספרי עזר המגיד השיעורים

לעילוי נשמת

הר"ר ישראל סימינובסקי ז"ל

ב"ר שניאור זלמן ז"ל נלב"ע כ"ז באדר א' תשנ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחי'

לעילוי נשמת

מרת פסיה שיינדל (הגר) אפל ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ב' בניסן תשנ"ב

ולעילוי נשמת מור"ח

הר"ר אלתר יוסף מאיר הרשקוביץ ז"ל

ב"ר יואל ז"ל נלב"ע ה' בניסן תשל"ז

תנצב"ה

הונצחו ע"י עו"ד הר"ר שמואל

ואסתור אפל שיחי' - בני ברק

לעילוי נשמת

מרת פריידל זיידן ע"ה

ב"ר שלום מאיר ז"ל נלב"ע א' בניסן תשס"ג

תנצב"ה

הונצחה ע"י משפחת זיידן שיחיו - לונדון

לעילוי נשמת

הר"ר משה בפלר ז"ל

ב"ר אליהו ז"ל נלב"ע א' בניסן תש"ס

ומרת יהודית בפלר ע"ה

ב"ר משה מאיר ז"ל נלב"ע כ"ט בניסן תשס"א

הונצחו ע"י בתם

גב' פנינה פולצ'ק ומשפחתה שיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5) ת.ד. 471 בני-ברק טל: 03-5775333 פקס: 03-7601020 אימייל: meorot@meorot.co.il
Main Office: Wagman street 1 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL tel: +972-3-5775333 Fax: +972-3-7601020 E-mail: meorot@meorot.co.il

למנויים, תרומות והנצחות ובכל עניין ניתן לפנות לטל: 03-6160657

הקדם והנצח
את נשמת יקירך ז"ל
שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:
אייר-סיון-תמוז-אב-אלול
בגמרא המיוחדת "מנהגות נר תמיד" בהוצאת מאורות הדף היומי
עשרות אלפי גמורות מודפסות ותלמודות לעילוי הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא
לפרטים והרשמה: (שי) טל. 03-5775307 פקס: 03-7601020